

ZPRAVODAJ

1/2010

SEVERSKÉ SPOLEČNOSTI

Park Esplanade v Helsinkách, foto Thierry Caro, Wikimedia Commons

ZPRAVODAJ SEVERSKÉ SPOLEČNOSTI 1/2010

*Stránky Severské společnosti včetně elektronické verze tohoto Zpravodaje naleznete na internetové adrese **www.severskaspolecnost.cz***

redakční uzávěrka: 31. března 2010

schváleno k vydání: 6. dubna 2010 Výborem Severské společnosti

vychází: duben 2010

redakce: Jana Černá, cerna@severskaspolecnost.cz

tisk a distribuce: Česká pošta a. s., Postservis České Budějovice

Příspěvky do příštího Zpravodaje zasílejte na e-mailovou adresu: **cerna@severskaspolecnost.cz**.

Uzávěrka následujícího čísla zatím nebyla stanovena.

Vážení přátelé,

dostáváte do ruky první číslo Zpravodaje v letošním roce a samozřejmě si všichni přejeme, aby nebylo poslední. Další, podzimní, vydání se sice plánuje, avšak jeho realizace bude záviset na finanční situaci Severské společnosti. Neboť, jak jste byli již několikrát informováni, dotace Ministerstva zahraničních věcí nám nebyla v rámci úsporných opatření stejně jako většině občanských sdružení přidělena.

K dispozici jsou tedy pouze finanční prostředky vybrané na členských příspěvcích. Vzhledem k tomu musí vedoucí jednotlivých sekcí také při plánování pořadů Společnosti hledat na jejich zajištění cestu co nejnižších finančních nákladů. V tomto směru se velice osvědčilo dobrovolné vstupné, i když pravděpodobně ne všechny pořady budou tak hojně navštíveny, jak tomu bylo třeba v případě společné akce Severské společnosti a CK Periscope v I. čtvrtletí tohoto roku. Ale v každém případě je i ta nejmenší vybraná částka důležitou pomocí pro náš rozpočet.

Při této příležitosti nesmím také opomenout zmínit se o tom, jak velkou položkou výdajů našeho rozpočtu je poštovné za rozesílané pozvánky. Z tohoto důvodu preferujeme zasílání většího množství pozvánek v jedné zásilce, avšak někdy se to nedaří – akce by musely být zajištěny dostatečně dlouho dopředu, což je při vytíženosti některých přednášejících problém, neboť nám nemohou napevno potvrdit termín. Z finančních důvodů také prosím ty z Vás, kdo dostávají pozvánky poštou i e-mailem, aby nám tuto skutečnost co nejdříve oznámili a poštovní pozvánky si odhlásili. Ušetříme tak zbytečné náklady.

V posledním čísle Zpravodaje jsem připomínala letošní jubilejní rok, kdy Severská společnost v květnu dovrší 20 let své existence. **Při této příležitosti svolává Výbor Valnou hromadu, a to na středu 12. května 2010 od 17 hodin do budovy ČSVTS, Novotného Lávká 5, Praha 1.** Při tvorbě programu Severské společnosti je velice důležité znát názory a připomínky členů na pořady, které se již uskutečnily, stejně tak jako náměty na akce následující. Proto je nezbytné, aby se nás na Valné hromadě sešlo co nejvíce, vždyť členská základna Severské společnosti je opravdu velká.

Těším se na Vaše náměty a spolupráci s Vámi, zvláště pak na setkání na Valné hromadě.

Marta Janíková, předsedkyně Severské společnosti

Stalo se – uskutečněné akce Severské společnosti v minulém období

2. prosince 2009 – **Beseda s J. E. Catherine von Heidenstam**, velvyslankyní Švédska v Praze, na téma Švédské zkušenosti s předsednictvím Evropské unii. Připravila Švédská sekce.

8. prosince 2009 – **Co hýbalo Norskem v roce 2009**, přednáška o norských reáliích a následná beseda o aktuálním dění v zemi s Yngvarem Brennou. Akci uspořádala Norská sekce.

13. prosince 2009 – **Švédské lidové svátky II. – Luciafest**, tradiční setkání s programem na lodi Czechie připravené Švédskou sekcí.

20. ledna 2010 – **Cestou necestou Islandem**, akce pořádaná ve spolupráci s CK Periskope Skandinávie v podobě přednášky Jana Suchardy, autora knihy Island autem.

9. února 2010 – **Grónsko z pohledu cestovatelů, geografů a novinářů**: beseda a promítání reportážního filmu z Grónska z dílny českých polárníků Aleny a Jaroslava Klempířových, kterou pořádala Dánská sekce.

10. února 2010 – **Dánský film – Velký den**. Na FAMU v Praze se uskutečnilo promítání filmu režiséra Mortena Arnfreda, který uvedla a do češtiny tlumočila vedoucí Dánské sekce Ivona Černohausová.

23. února 2010 – **Lofoty – Laponsko – Nordkapp**, přednáška ve spolupráci s CK Periskope Skandinávie, pořadem prováděl slovem a obrazem Patrik Dekan.

4. března 2010 – **Čtyři roční období v Norsku**, pořadem nás – opět ve spolupráci s CK Periskope Skandinávie – provedl Petr Burian.

Pravidelně se scházel jazykový kroužek švédštiny pro pokročilé.

Plánované akce – výběr z programu na následující měsíce

Pražská pobočka

7. dubna 2010 – Promítání **dánského celovečerního filmu LOTTO** (režie Peter Schrøder) proběhne od 17:30 na FAMU, místnost 124, 1. patro, Smetanovo nábřeží č. 2, Praha 1. Lektorský úvod přednese a film bude tlumočit do češtiny paní Ivona Černohausová. Pořádá Dánská sekce, vstup volný.

21. dubna 2010 – **Krise na Islandu**, od 17:30 proběhne v domě Českého svazu VTS beseda s doc. PhDr. Helenou Kadečkovou, CSc., kterou připraví Islandská sekce.

28. dubna 2010 – Představení **švédského celovečerního filmu PATRICK 1,5** (režie Ella Lemhagenova) proběhne od 17:30 na FAMU, místnost 124, 1. patro, Smetanovo nábřeží č. 2, Praha 1. Lektorský úvod přednese a film bude tlumočit do češtiny paní Jana Holá. Promítání pořádá Švédská sekce, vstup volný.

12. května 2010 – od 17 hodin se v domě Českého svazu VTS uskuteční **Valná hromada**.

15. května 2010 – Proběhne **zájezd do obce Dobřív v okrese Rokycany a na hrad Žebrák**. Obec je známá díky vodnímu hamru ze 17. století a byla prohlášena za vesnickou památkovou zónu. Také se zde nachází pamětní síň herce Jindřicha Mošny. V navrženém termínu se zde koná tradiční Hamernický den k připomenutí starých časů. Od dob třicetileté války, kdy zdejší hamr využívali Švédové, je místní kamenný most zván Švédský. Předpokládaná cena zájezdu je 150,- Kč. Platit se bude na valné hromadě. Zájemci se mohou přihlásit na e-mail svedska.sekce@severskaspolecnost.cz nebo pomocí SMS na číslo 724 745 248 do 30. dubna 2010.

květen/červen 2010 – Norská sekce připravuje **přednášku o spisovateli Bjørnstjerne Bjørnsonovi** ke 100. výročí úmrtí tohoto nositele Nobelovy ceny za literaturu z roku 1903. Termín a místo akce bude upřesněn později.

19. června 2010 – Proběhne setkání členů z Prahy a okolí: **Midsommar**. Místo a čas bude upřesněn.

Jazykový kroužek švédštiny pro pokročilé pokračuje v pravidelných schůzkách.

Brněnská pobočka

26. dubna 2010 – **Provedení sonáty De Islandia** od skladatele Richarda Mayera v rámci programu semináře s názvem Kulturní areál Ruska včera a dnes a jeho vztahy (Rusko a Skandinávie, Rusko a střední Evropa, Rusko a Balkán), který pořádá Centrum filologicko-areálových studií Masarykovy university v Moravském muzeu v Brně.

19. června 2010 – V rámci kroměřížského mezinárodního hudebního festivalu Forfest 2010 bude v Olomouci **přednesena skladba islandského skladatele Karl Ottó Runolfssóna (1900-1975)**.

červen 2010 – V období svátku sv. Jana proběhne setkání členů brněnské pobočky: **Midsommar**. Termín a místo budou upřesněny.

Zájezdy v létě 2010

V období 20. – 29. července se uskuteční zájezd ve spolupráci s CK Scandia Czech Tour **Midsommar ve Švédsku**, na který se bohužel přihlásili jen jednotlivci. Zájezd ve spolupráci s CK Periscope Skandinávie **Za krásami a historií Norska** byl pro nezájem zrušen.

Pro zájemce o kurzy Folkhögskolornas sommarkurser 2010

Zájemci o tradiční letní kurzy na vysokých školách ve Švédsku necht' se obrátí na internetovou adresu www.folkhogskola.nu, informace jsou tam uvedeny švédsky a anglicky.

Z činnosti Výboru Severské společnosti

Výbor se schází pravidelně jednou za měsíc podle předem schváleného plánu a stanovil termín Valné hromady na 12. května 2010. Přijal deset nových členů a zároveň vzal na vědomí ukončení čtrnácti členství. Kromě dalších běžných organizačních záležitostí se v minulém období zabýval následujícím:

- Rozhodl o výrazném snížení výdajů, zejména pokud jde o vydávání Zpravodaje a průběžné rozesílání pozvánek na akce, protože MZV ČR neposkytne Společnosti pro rok 2010 dotaci na činnost. Do konečného vypořádání dotace MZV z roku 2009 platí následující:
 - a) Pokud se finanční situace nezmění, může každá sekce od dubna do konce roku 2010 disponovat částkou 3000,- Kč. Brněnská pobočka bude své akce financovat z vlastních prostředků, jako jsou příspěvky členů apod., a bude se podílet na financování Zpravodaje Severské společnosti.
 - b) Výbor schválil vydání jednoho čísla Zpravodaje v I. pololetí roku 2010, jehož uzávěrka byla posunuta na 31. března. Pokud to finanční situace dovolí, další číslo vyjde ve II. pololetí, a to v úsporném provedení.
 - c) Akce Společnosti musí být připraveny a nahlášeny s velkým předstihem, aby bylo možno pozvánky posílat hromadně, v I. pololetí 2010 již jen jednou.
- Podal žádost o grant na pořádání několikadenního semináře na téma vlivu skandinávské kultury na evropské občany v rámci odvětvového programu Grundtvig, který je součástí Evropského programu celoživotního vzdělávání.
- Uzavřel smlouvu s Národní knihovnou ČR o ukládání webových stránek Společnosti do archivu a zároveň převedl vlastnictví domény www.severskaspolecnost.cz na Společnost.

Čtyřikrát za českou kulturou ve Stockholmu

V **Národním muzeu** jsou v rámci expozice *Den moderna formen 1900–2000* vystavené dvě vázy od Josefa Hoffmanna, rodáka z Brtnice u Jihlavy, které navrhl pro firmu Ludwig Moser a syn v letech 1914–1915. Od stejného autora jsou zde k vidění i tři sklenice, které navrhl pro firmu J. a L. Lobmeyr.

Městské divadlo uvede 1. dubna na Malé scéně ve svém sídle v Kulturním domě skandinávskou premiéru hry exprezidenta Václava Havla *Odcházení*, kterou se Havel v roce 2008 vrátil jako dramatik do divadelního světa. Režie se ujal Lennart Hjulström.

V **Moderním muzeu** visí ve stálé expozici v části věnované 40. létům minulého století obraz *Mythe de la Lumière* od české malířky Toyen, ve společnosti malířů jako Miro a Klee. Obraz Marie Čermínové, jak se autorka ve skutečnosti jmenovala, získalo Moderní muzeum do svých sbírek v roce 1970. Zde také roku 1985 proběhla rozsáhlá výstava výběru z její tvorby.

Na scéně Bryggan má 8. dubna premiéru další z Havlových her, a to *Audience*. Více informací na webových stránkách www.stadsteatern.stockholm.se

Stockholmské Národní muzeum, foto Václav Fencl

Co hýbalo Norskem v roce 2009?

Následujících šest příspěvků bylo zpracováno podle přednášky Yngvara Brenny o aktuálním dění v Norsku, kterou 8. prosince zorganizovala Norská sekce. Jedná se o její neaktualizovaný přepis.

Soudní proces dvou Norů v Kongu

Zemí nejvíce hýbal, alespoň soudě podle zájmu médií, případ dvou Norů, osmadvacetiletého Tjostolva Molandy a sedmadvacetiletého Joshuy Frenche, zadržených v Demokratické republice Kongo na základě několika závažných obvinění: z vraždy, pokusu o vraždu, ozbrojené loupeže, špionáže, spiknutí a nezákonného držení válečných zbraní.

*Joshua French a Tjostolv Moland.
Převzato ze serveru NRK.no, fotil Kristian Aanensen.*

Případ se táhne od 9., resp. 11. května 2009. Během zadržení u nich byly nalezeny identifikační dokumenty norské armády a jedné bezpečnostní firmy. Přestože obvinění odmítali, byli postaveni před vojenský soud a 8. září byli shledáni vinnými z vraždy, pokusu o vraždu, ozbrojenou loupež, špionáž a z pokusu o zločinecké spolčení. Oba byli odsouzeni k několikanásobnému trestu smrti. Vykonání trestu zatím unikají. Opakovaně se odvolávali a případ byl také mnohokrát odročen, mj. kvůli Molandovu špatnému zdravotnímu stavu.

Kongo žádalo norský stát o odškodnění ve výši 4,5 miliard norských korun za špionáž a pokus o destabilizaci země, což je málo v porovnání s původním požadavkem na 500 miliard dolarů (pro představu je to daleko víc, než je hodnota norského tzv. státního ropného fondu). Po dlouhotrvajícím boji, kdy se norští představitelé snažili konžské úřady přesvědčit o tom, že nejsou v případě zaujatou stranou, se nakonec povedlo norskému ministru zahraničí Jonasovi Gardovi Støremu získat záruky, že Norové nebudou popraveni.

Většina Norů se domnívá, že obvinění sice něco nekalého asi provedli, jenže je již obtížné zjistit, co přesně to bylo. Důvody, které odsouzení pro vysvětlení svých činů sami uváděli, byly rekognoskace v Kongu v souvislosti se založením bezpečnostní agentury, která měla nabízet služby jako ochranu osob, asi zejména podnikatelů, na území Konga, a proto se seznamovali s jeho severním územím a jeho infrastrukturou, hospodářstvím a podnebím. V souvislosti s touto výpravou dovezli do Konga pušku, která však, dle lékařské zprávy údajně nemohla způsobit smrt jejich řidiče, ze které jsou tito dva Norové obviněni. Někteří z těch, kteří se k případu vyjádřili, se domnívají, že se mohli zaplést do pohraničního sporu mezi Kongem a Ugandou.

Stoupající kriminalita

Doba, kdy mělo Norsko pověst jedné z nejbezpečnějších zemí vyspělejší části světa, je minulostí. V září bylo možné se z místních médií dozvědět, že v žádné evropské zemi není tolik mladých zločinců jako zde.

Údajně je tam 38 % zločinů spácháno osobami mladšími 21 let a dle badatele Kåreho Pettersena je souvislost mezi tímto číslem a zvykem norské mládeže dívat se na násilné filmy. Máme-li věřit jeho zjištění, pouze islandská a faerská mládež takové filmy sleduje častěji. Roli hraje také to, že dnes je vyšší počet mladých, kteří si myslí, že pokud se pro to najde dostatečně dobrý důvod, je páchaní zločinů akceptovatelné. Dle badatelky Ragnhild Bjørnebekkové patří Norsko také mezi nejhorší, pokud jde o výhrůžky a násilí páchané dívkami a mladými ženami. Odmítá však, že by norská mládež byla horší než jiná a vysvětluje to tím, že Norsko snad je na tom lépe, pokud jde o zmapování a registraci kriminality. Je zde nahlášeno víc případů než ve srovnatelných zemích a více činů je zde považováno za porušení zákona.

Podle této badatelky se Norsko ocitlo na špici této statistiky především proto, že je tam mezi mladými ve větší míře zastoupen ten druh zločinů, kde je účelem zisk.

V Norsku je oproti srovnatelně velkým zemím celkem málo násilí a vražd, zato hodně krádeží, hlavně drobných. Počet nahlášených zločinů, kde pachatelům šlo o zisk, přepočten na počet obyvatel, je v Oslu čtyřikrát vyšší než v New Yorku. Tento počet v Norsku celkově klesl, v Oslu ovšem stoupl, a to zejména pokud jde o nejtěžší případy krádeží a vloupání, obzvláště do bytů/domů a aut. Problémy s kapsáři a žebráky, před pár lety téměř neexistující, se rozrostly do obrovských dimenzí. Policie svádí vinu na východoevropské gangy. Poté, co v lednu 2009 zadržela 45 Rumunů, klesl počet vloupání od ledna do února o 50 %. Na druhou stranu jsou v Norsku kraje se sedm- až osmkrát menší zločinností, než jakou má Oslo.

Nový rejstřík DNA má pomoci potírat veškerou kriminalitu a ministr spravedlnosti si od něj hodně slibuje. V Norsku vždy bylo zvykem, že jeden důvěřuje druhému, a že je na lidi spolehnutí, což se odráželo i v jiných norských zvycích. Toho využívá řada band, jejichž členové při výsleších uvádějí, že v Norsku je příliš jednoduché něco ukrást, protože mnoho věcí je snadno dostupných u vchodů, vjezdů, při komunikacích apod., stačí k nim dojet autem a naložit je do kufru nebo na plošinu. Mnohde neexistují ani překážky v podobě plotů či vrat. Cizinci si to vysvětlují, že Norové se o svůj majetek řádně nestarají. Uvádějí, že např. v Rumunsku nenajdete venku ani dříví na topení. V roce 2009 byli Norové mnohem více než dříve obtěžováni těmito gangy i jednotlivci. Ti dříve přijížděli autobusy, nyní však spíše cestují letadlem a na letištích si na páchání trestné činnosti pronajímají auta. Vyskytuje se i to, co norská policie nazývá moderní otroctví. Část mladých, kteří jsou zadrženi za krádeže v obchodech, prodej drog a prostituci, byla v zemích, odkud pocházejí, nalákána do ciziny pod záminkou práce.

Vyšší počet žadatelů o azyl

Znovu byl prolomen rekord, pokud jde o počet lidí, kteří do Norska přijeli žádat o azyl. Jestliže bylo záměrem vlády tento počet omezit, nemají opatření přijatá v r. 2008 a 2009 velký efekt. V 1. pololetí 2009 přijelo o 50 % více žadatelů v porovnání se stejným obdobím o rok dříve, a oproti stejnému období v roce 2008 byl v roce 2009 azyl poskytnut dvojnásobku žadatelů.

Vláda se již desetiletí hájí tím, že si přeje udělovat azyl těm, kteří potřebují ochranu před pronásledováním, mučením a vězněním. Velká část těch, kteří přijíždějí, ale ochranu nepotřebuje. Přes polovinu žadatelů pocházelo z Afghánistánu, Eritrey, Somálska a Iráku a téměř polovina žadatelů z celkového počtu azyl získala. Norsko se údajně snažilo uspišit vyhoštění těch žadatelů, kteří v Norsku spáchali trestné činy, zpět do jejich vlastí. Nicméně média odhalila, že jen málo z těch, kteří byli zadrženi mj. za obchodování s drogami, bylo opravdu přepraveno zpět. Když někomu azyl není udělen, je tato osoba vyrozuměna, že v zemi již nesmí pobývat. Přesto získalo asi 5 % uchazečů, kterým byla definitivně zamítnuta žádost, povolení k pobytu po vyhovění žádosti o přezkoumání.

Zesilovala také kritika poměrů v azylových střediscích, kde se někdy čeká léta, dokud se nerozhodne o udělení azylu. Některé země své občany, kteří odjeli žádat o azyl, nepřijímají zpět. Psychické problémy postihnou mnoho z těch, kteří čekají. Odbor azylové a imigrační politiky se stále vypořádává s několika případy z minulých let, kdy uděloval azyl v rozporu s vládní politikou, což vedlo i k personálním změnám. Odbor chce přispívat ke snížení počtu žadatelů a to tak, že bude těm z žadatelů, kterým byla žádost zamítnuta, poskytovat možnost pobývat v zemi tím, že od nich obdrží povolení k práci. Kromě toho si odbor přeje, aby nekvalifikovaní přistěhovalci ze zemí mimo Evropský hospodářský prostor získali povolení k pobytu, pokud si v Norsku najdou práci. Podle odboru přijíždí řada těch, kteří žádají o azyl proto, že chtějí pracovat. Na základě potvrzení o zaměstnání by mohli žádat o povolení k pobytu a současně by odboru šetřili práci, a doba na zpracování žádosti by se tak zkrátila. Bezpředmětné žádosti by byly zamítnuty rychleji a společnost by byla zásobována pracovní silou. Panují ale obavy, že stále rostoucí počty žadatelů mohou vést ke zvyšování nároků a k tomu, že těm, kteří by z humanitárních důvodů měli získat azyl, budou odepřena jejich práva.

Udělení Nobelovy ceny míru prezidentovi USA

V říjnu bylo oznámeno, že tuto prestižní cenu získá Barack Obama. Výbor, složený z bývalých a současných norských politiků, rozhodl, že mu připadne za jeho „mimořádnou snahu o posílení mezinárodní diplomacie a nového klimatu spolupráce“. Byl kladen důraz na jeho úsilí o svět bez jaderných zbraní. Předseda výboru, bývalý premiér a ministr zahraničí Thorbjørn Jagland, řekl, že „je vzácné, že někdo v té míře, v jaké se to povedlo Obamovi, strhnul na sebe pozornost světa v naději na lepší budoucnost“. Kritika, vznesená za udělení ceny právě Obamovi, neustává.

Alfred Nobel, ilustrace z Wikimedia Commons

Ředitel Nobelova institutu Geir Lundestad byl obviňován z toho, že je zástupcem Obamovy Demokratické strany v Norsku, a že to byly Lundestadovy osobní ambice, které byly hnací silou k udělení ceny právě Obamovi. Lundestad se bránil tím, že sám „není až tak vlivný“, nemá právo hlasovat při rozhodování o tom, kdo cenu získá, ani se nesmí zúčastňovat diskuzí členů výboru. Jeho úkoly spočívají v obstarání co nejvíce podkladů s informacemi o kandidátech.

V médiích kolovaly spekulace o tom, že Obama byl navržen samotným výborem, a ne někým zvenčí, a že jeho jméno nebylo na původním seznamu kandidátů. Jenže výbor se k procesu rozhodování nevyjadřuje, proto to nelze vyvrátit ani potvrdit. Další námitkou proti udělení ceny Obamovi je převaha držitelů z USA na úkor zbytku světa – jen od roku 2000 cenu získali tři američtí politici – Obama, Carter a Gore.

Někteří poukazovali na dvojí roli předsedy výboru Jaglanda. Jednak zastává zmíněnou funkci předsedy, jednak je generálním tajemníkem Rady Evropy, což je pro některé kritiky neslučitelné a je to podle nich důvod k odstoupení z jedné z funkcí. Interpretace pravidel složení výboru ale náleží výhradně norskému parlamentu, což rozhodl již Nobel ve své závěti.

Dále byla vznesena otázka reprezentace cizinců ve výboru. Ředitel institutu čelil kritice, když připustil, že pokud jde o kompetence a principy, bylo by přínosné, kdyby byl výbor sestavován z členů z mnoha zemí. Na druhou stranu zkušenost těch, kteří mezinárodní výbor mají, hovoří o velkých praktických problémech. Řediteli také připadá složité definovat, ze zástupců jakých zemí by měl být mezinárodní výbor složen.

Mnozí odpůrci zastávají názor, že udělení ceny Obamovi výbor i renomé Norska poškodilo. Udělení ceny někomu takovému, jako je Obama, není zakotveno v tom, co si sám Nobel přál. Rovněž jim vadí ceremonie udělování připomínající show. Řadě lidí se zdálo překotné udělit někomu cenu dříve, než něco dokáže. Termín na nominaci vypršel jedenáct dní poté, co se Obama stal prezidentem. Jak je tedy možné, že si někdo již po jedenáctidenní práci zaslouží tuto prestižní cenu? Usuzuje se, že přiřčení ceny Obamovi bylo zjištěným tahem norské vlády, který jí měl umožnit podílet se na popularitě amerického prezidenta.

Krátce...

Norska se následky finanční krize týkaly méně než většiny ostatních evropských zemí, přesto i tam nadále panují značné obavy ze ztrát pracovních míst z důvodu úspor a finančních potíží firem, ale také z důvodu zdravotních potíží zaměstnanců.

Podle „ukazatele prosperity“ za rok 2009 je Norsko na 5. místě za Finskem, Švýcarskem, Švédskem a Dánskem. Zohledněny byly oblasti ekonomiky, podnikání a inovací, demokratických institucí, vzdělání, zdraví, bezpečnosti, řízení a vlády, osobní svobody a sociálního kapitálu ve 104 zemích světa.

V roce 2010 bude zajímavé sledovat výpravu českého dobrodruha Kima Sengera napříč Norskem. Od 25. ledna 2010 putuje na lyžích z nejnižnějšího bodu Norska Lindesnesu na Severní mys, kam by měl dorazit v červnu 2010. Již má za sebou více severských přechodů, například v roce 2007 se svými přáteli přešel na lyžích tam a zpět Špicberky.

Rekordní zájem Čechů, mj. vysokou návštěvnost internetových stránek s tím souvisejících, způsobila výhra Nora běloruského původu Alexandera Rybaka v soutěži Eurosong 2009 s písničkou Fairytale.

Tzv. lososová veš opět ohrožuje rybí populaci

V průběhu celého roku se vracelo prokletí zvané lososová veš, která udeřila nebývalou silou a trápila chovatele ryb v mnoha částech jižního Norska. Veš oslabovala a omezovala růst rybí populace.

Potravinářská inspekce nařídila, aby byli zlikvidováni lososi ve fjordech a zálivech s příliš velkým výskytem vší a také tam, kde se po bojích proti nim u vší vyvinula rezistence proti používaným chemikáliím. Například v kraji Rogaland se to týkalo téměř všech ryb v chovech a po dobu půl roku zde musí být odstaven provoz.

Obětí vší se stávají rybí mláďata, která plavou z řek a potoků k moři, kde se živí tamní potravou. Tím pádem se do řek nikdy nevrátí jako obvykle, když dosáhnou dospělosti. Bez úplné porážky všech lososů v chovech by tak přišla vniveč celá generace lososů žijících v přírodě. V celém Norsku by dle odhadů mohli být do pěti let vyhubeni všichni lososi žijící v přírodě. Proto se začaly „uzavírat“ lososové řeky, aby se zachránily populace divokých lososů.

Norsko se mezinárodními smlouvami zavázalo k zachování biologické rozmanitosti a podle těchto smluv je mnoho z geneticky nejcennějších populací lososů právě norských. Byla vytvořena genová banka. Problematika se ale také týká i lososů a jiných ryb, které uplavaly z chovů. Někteří chovatelé ryb svádějí vinu za tyto potíže na sportovní rybáře, mj. tvrdí, že loví ty ryby, které přežily veškerá nebezpečí a mají jen pár týdnů na to, aby se množily. Proto je i v zájmu sportovních rybářů, aby byl zakázán lov lososů a aby vyšlo najevo, kdo je za žalostný stav zodpovědný. Výroba ryb z norských chovů stoupla během roku 2009 o 15 % a ceny o více než 30 %, zatímco jinde ve světě výroba i ceny klesaly.

Yngvar Brenna, 23. března 2010

Uplyne dvacet let od úmrtí švédské rodačky Greta Garbo

Světznámá Švédka se narodila roku 1905 ve Stockholmu jako Greta Luisa Gustafssonová. Již jako čtrnáctileté děvče, po smrti svého otce, byla nucena opustit školu a jít pracovat do obchodního domu PUB do oddělení klobouků. K filmu se dostala mj. přes natáčení reklam.

*Greta Garbo jak byla roku 1932
vyfocena pro Meyers Blitz-Lexikon,
Wikimedia Commons.*

V obchodním domě byla její hezká tvář využita při focení reklam na výrobky jarního katalogu. V patnácti letech jako jedna ze sedmi studentů získala stipendium na dramatické škole. Tam ji objevil švédský režisér Mauritz Stiller a obsadil ji do hlavní role čtyřhodinového filmu *Gösta Berling*. Stiller změnil její příjmení na Garbo. Na základě velkého úspěchu byli režisér a herečka pozváni do USA, kde uzavřeli smlouvu s jednou z nejprestižnějších produkčních firem, MGM. Garbo za svůj život natočila třicet filmů, v šestatřiceti letech se však rozhodla filmové plátno definitivně opustit. V roce 1954 získala Oscara za celoživotní dílo.

Po ukončení herecké kariéry žila v ústraní a zemřela 15. dubna roku 1990 v New Yorku. Američtí a švédští příbuzní uložili její urnu na stockholmský hřbitov Skogskyrkogården až v roce 1999. Jednoduchý hnědý náhrobek nelze při návštěvě hřbitova, který je zařazen na seznam UNESCO, přehlédnout. Gretu Garbo si ale připomínají také ve stockholmské čtvrti Södermalm, a to hned na několika místech. Na nárožním domě v ulici Blekingegatan a Tjobergsgatan je od roku 2001 umístěna její bysta. Autorkou je sochařka Julie Elba. Další vzpomínkou na tuto herečku je černobílý reliéf GG, který vytvořila v roce 2005 Katarina Bangata. Nachází se v parčíku na náměstí Greta Garbos torg.

dr. Arnošta Vieweghová, 17. března 2010

Reformní činnost krále Oscara I.

aneb Švédská stopa na výstavě v Moravské galerii v Brně

V Uměleckoprůmyslovém muzeu připravila galerie na přelomu roku výstavu *Podoby tváře – šalba a klam. Portrét ve fotografii ze sbírek MG*. Mezi vystavenými fotografiemi mohla návštěvníky zaujmout i jedna, jejíž popisek říkal: *Švédský a norský král Oscar I. od neznámého autora z roku 1859 na albuminovém papíru*. Tento významný státník si od nás však zaslouží více než jen letmý pohled na fotografii, který jsme mu mohli věnovat jako návštěvníci Moravské galerie.

Oscar I. se narodil jako Joseph Francois Oscar Bernadotte 4. července 1799 v Paříži. Byl jediným potomkem pozdějšího krále Karla XIV. Johanna a jeho ženy Desideiry. Jméno „Oscar“ bylo do té doby mezi královskými jmény zcela neznámé. Tehdy bylo převzato z Ossianských zpěvů a od Napoleona, který byl velmi těmito zpěvy zaujat. Právě on navrhl své bývalé snoubence Desideiře, aby tak pokřtila svého syna.

Princ Oscar byl jako dítě velmi malý a slabý. V dětství a mládí jeho zdravotní stav vzbuzoval obavy. Když byl francouzský maršál Bernadotte, Oscarův otec, zvolen v roce 1810 švédským korunním princem, Oscar a jeho matka se za ním o rok později přestěhovali z Paříže do Stockholmu.

Princ byl velmi učenlivý, záhy se naučil plynule švédsky. I jeho vzdělání bylo švédské. Mezi učitele patřil J. O. Wellin, E. G. Geijer (historie), P. O. Atterboom (moderní romantická literatura v Uppsale), J. G. Reichert, J. Berzelius (chemie) a další. Umělecké zájmy zasahovaly do vědeckých studií především v mladším věku. Z nich to byla především hudba, princ měl hezký hlas, často zpíval v kruhu rodinném.

Od Karla XIII. dostal Oscar titul vévody ze Södermanlandu a 19. června 1823 si vzal princeznu Josefinu von Leuchtenberg, dceru vévody Eugéna de Beauharnais a vnučku francouzské císařovny Joséphine de Beauharnais. Měli spolu pět dětí: korunního prince Carla neboli pozdějšího krále Carla XV. (1826–1872), prince Gustava, který ale zemřel jako pětadvacetiletý, pozdějšího švédského krále Oskara II. (1829–1907), princeznu Eugenii a prince Augusta. Manželka Oscara I., Josefina, měla podobné zájmy jako on. Také se zajímala o hudbu a v domově mladého páru ve stockholmském zámku se setkávali hudebníci a jiní umělci. Josefina zůstala katoličkou, ale nábožensky vlažnou, a tak podpořila změnu zákona o náboženské svobodě z roku 1860. Mladá královská rodina se často stýkala s hudebníky a umělci, herci a literáty. Diskutovalo se zde však i o začínajícím nacionalismu a sociálním liberalismu.

Korunní princ se zajímal především o divadelní hudbu. Zde vyhledával své přátele a také se setkal s inteligentní a krásnou herečkou Emilií Högquist. U ní na náměstí Gustava Adolfa se scházelo mnoho přátel a její a Oscarovy schůzky se brzy staly veřejným tajemstvím. S Emilií Högquist měli dva syny narozené v letech 1839 a 1840, kterým ona ráda říkala „princové z Lapplandu“. Emily (1812–1846) byla prostá žena, která se vypracovala díky své inteligenci a nadání ve významnou herečku. Bydlela nejdříve ve vile Framnäs u kanálu Djurgårdbrunns, později se přestěhovala do domu na náměstí Gustava Adolfa proti zámku. Zde vznikl umělecký a literární salón, vzorem jehož členů byli proslulí francouzští literáti. V roce 1840 Emily onemocněla a šest let poté při cestě do Turína v pouhých čtyřiatřiceti letech zemřela.

V roce 1824 a 1833 se korunní princ stal vícekrálem v Norsku. Formálně postavil obě království na stejnou úroveň, když zavedl nové vlajky se společným znakem unie a nový unijní erb.

Oscar I. jak ho namaloval Joseph Karl Stieler, neznámo kdy. Z Wikimedia Commons.

Založení lidových škol a zavedení povinné školní docházky

Jeho značný vrozený talent byl dále rozvíjen kvalitním vzděláním a brzy se stal autoritou v politicko-sociálních otázkách, což je vidět na následujícím příkladu z oblasti vzdělávání. Vyučování lidu patřilo do té doby k povinnostem kněze a často se omezovalo pouze na poučení ke konfirmaci formou čtení malého katechismu. Do roku 1840 nebyla žádná škola ve více než polovině krajů a neexistovala školní povinnost. Velká část Švédů tedy nedovedla ani číst, ani psát. Z biskupství Vaxjö oznamoval Essias Tegner, že méně než desetina obyvatel nad patnáct let neumí psát. Myšlenka, že by na tom nesl stát nějakou vinu, se tehdy setkala s odporem a Velké vzdělávací komitě, které vzniklo v roce 1829, požadovalo založit lidové školy pro chudé děti a aby jednotlivé spolky, nikoliv stát, byly odpovědné za základní výuku. Nejznámějšími kulturními osobnostmi a vědeckými členy tohoto spolku byli Er. G. Geejer, J. O. Wallin, Essias Tegner a G. A. Agardh.

Po roce 1830 byl požadavek na lidové školství stále naléhavější. Průlom nastal až po anonymním článku v Poštovních novinách v únoru 1839, podepsaný pouze „r“, kde pisatel vysvětloval, že vzdělání, které dítě dostává doma nebo v kostele, není dostačující, a proto doporučuje všeobecnou lidovou školu, za kterou by byl odpovědný stát a na kterou by přispíval. Pisatelem byl sám korunní princ Oscar. V roce 1839 potom předložil vládě návrh zákona a ten se roku 1841 projednával v Říšském sněmu. Tím se principiálně podařilo odstranit zastaralé principy, že stát nebude financovat lidové školství. V témže roce napsal ještě další sérii článků na téma lidového vzdělávání. Jeho iniciativa přispěla ke zřízení lidových všeobecných škol a v roce 1842 k zavedení školní povinnosti pro všechny švédské děti. Z kulturního hlediska to byla pro švédský národ všeobecně nejdůležitější reforma ve švédské historii.

Společenské reformy a vstřícnější sociální a vězeňský systém

Ve Švédsku devatenáctého století byla jedním z největších sociálních problémů chudoba. Také zde Oscar I. účinně zasáhl. Přírůstek obyvatelstva v 19. století byl v historii země zcela nesporný. Počet obyvatel se zvýšil ze 2,3 milionů v roce 1800 na 3,5 milionů v roce 1850 a 5,1 mil. v roce 1900. Možnosti zajištění obživy se však nezvyšovaly ve stejném poměru k počtu obyvatel. Ještě v polovině století se více než tři čtvrtiny obyvatelstva živily zemědělstvím a méně než 10 % bylo zaměstnáno v průmyslu a v živnostech. Teprve v posledních letech 19. století se zvýšila průmyslová výroba. Ve shodě se starým ustanovením měl každý okrsek v míře podle svého uvážení poskytnout podporu nemocným, starým nebo jinak znevýhodněným občanům. Na mnoha místech to znamenalo, že chudí lidé nebyli okrsky příliš podporováni a byli tak odkázáni na milosrdenství bližních. Když se Oscar stal v roce 1844 králem, zmírnění problému chudoby se stalo jedním z nejdůležitějších bodů jeho programu.

Další okruh, do kterého zasáhl králův osobní vliv, bylo postupné zrovnoprávnění žen. Prvním stupněm těchto reforem bylo zavedení dědického práva. Schválení návrhu z roku 1858 zavedlo právo, že každá neprovdaná žena byla v pětadvaceti letech prohlášena za dospělou. Dříve totiž musela žena být vždy pod poručnictvím muže. Jednou z prvních, kdo tohoto práva využil, byla Oscarova dcera princezna Eugenie, známá mimo jiné jako zakladatelka domovů Eugenie.

Jednou z oblastí sociální politiky, které Oscar věnoval zvýšenou pozornost, byla vězení a vězeňská péče. Poměry ve vězeňských zařízeních byly tehdy otřesné. Vězni žili ve společných místnostech, ve velkém nedostatku a špíně. V jedné své knize, *O trestu a trestnicích*, která vyšla roku 1840, píše Oscar o těchto poměrech a obrací se velmi ostře proti běžným veřejným trestům. Nařídil poté zavedení systému cel. Jako jeden z prvních se zabýval péčí o vězně. „Dobrá kniha“, jak se jeho dílu také říkalo, vyšla hned následujícího roku v překladu norsky, německy, anglicky, francouzsky, holandsky a italsky. Oscar tak přispěl k reformám ve vězenství a trestním právu i v dalších zemích. Reformy věznic se opět zastal roku 1841 v anonymní práci *Om Straff och straffanstalter*.

Liberalizace trhu a uvádění nejnovějších poznatků vědy do praxe

Asi nejvýznamnější ze všech liberálních reforem za vlády Oscara I. byla ta o svobodě podnikání z roku 1846, totiž zrušení cechů. Tyto měly dříve monopol na vykonávání jednotlivých povolání. Po reformě byly

nahrazeny továrními a řemeslnickými spolky, které byly přístupné všem. Současně bylo zrušeno výsadní právo měst na obchod a řemeslníci tak mohli poprvé provozovat svá povolání na venkově, mimo město.

Za časů vlády Oscara I. bylo i jinde ve světě zavedeno mnoho novinek, například železnice, telegraf, rozšiřování idey volného trhu, přechod na desetinný systém... Král takové nové nápady či vynálezy velmi rád prosazoval. Například v první polovině 19. století nechal stavět kanály, za jejichž doplněk byla po jejím příchodu v roce 1840 považována železnice. Ta měla vždy směřovat od dolů a různých výrobek k nejbližšímu kanálu, kde byl náklad přeložen na pramice a loď. Oscar I. byl také tím, kdo vytušil, že vlak bude dopravním prostředkem budoucnosti. Z jeho iniciativy vytvořil plukovník Nils Ericsson velký plán pro stavbu železnic. Ten byl za velké královny podpory podán do Rady v roce 1854 a roku 1856 bylo rozhodnuto, že páteří švédských železnic budou státní dráhy.

V zahraniční politice král prosazoval nacionální principy. Roku 1848 podporoval Dánsko v První šlesvické válce proti Prusku, když poskytl švédsko-norské jednotky do Fynu a severního Šlesvicka (1849-1850) a zprostředkoval 26. srpna 1848 příměří z Malmö. Byl také jedním z ručitelů poctivosti Dánska.

V roce 1852 král onemocněl, ale zotavil se a mohl tak počátkem roku 1853 zase vykonávat svůj úřad. V roce 1856 se královo zdraví opět zhoršilo a roku 1857 ochrnl, příčinou byl zřejmě nádor na mozku. V září 1857 již bylo jisté, že úřad nebude nadále moci vykonávat. Stavovský Rigsdag ho roku 1857 ocenil jako panovníka, který se o růst blahobytu země zasloužil jako žádný z jeho předchůdců, a Oscar I. zemřel ve věku 60 let. Na trůn po něm nastoupil jako regent, za dva roky 8. července 1859 jako král, princ Carl.

Podklady k článku byly čerpány z knihy od Jörgena Weibulla: Bernadotterna på Sveriges tron.

dr. Arnošta Vieweghová, 5. února 2010

Osobnost designéra Josefa Franka a jeho činnost ve Švédsku

Moravská galerie v Brně připravila v Uměleckoprůmyslovém muzeu výstavu *Thonet-Mundus a ti další*, která probíhá do 23. května a přibližuje stovku nejslavnějších exponátů ohýbaného nábytku první poloviny 20. století. Připravila ji kurátorka Martina Straková spolu se známým odborníkem na ohýbaný nábytek Jiřím Uhlířem. Jsou zde představeni designéři, kteří pro firmu pracovali, například Josef Hoffmann a hlavně také Josef Frank.

Druhý jmenovaný, architekt a designér, který výrazně přispěl k vývoji moderny v Rakousku, Švédsku a USA, pocházel z Badenu u Vídně. Jeho otec přišel do Vídně z maďarského Heves, po matce Jenny byl Slovák. Ta vyráběla záclony, závěsy a ubrusy, sama si vytvářela vzory, byla velmi vzdělaná, což umožnila i svým dvěma dětem, Josefovi a Philipovi, který studoval matematiku a ovládal několik jazyků, a za manželku měl Českou Hanu.

Josef Frank vystudoval vídeňskou techniku a po válce vyučoval na UMPRUM ve Vídni. V roce 1914 se stal spoluzakladatelem salonu WERKBUND, inicioval řadu výstavních aktivit a navrhoval výstavbu vzorových obytných domů ve Vídni. Pro firmu Thonet-Mundus vytvořil několik souborů sedacího nábytku. V roce 1933 emigroval před nacismem do Švédska, odkud pocházela jeho manželka Anna, rozená Sebeniusová. Realizoval řadu staveb a věnoval se designu, zejména pro proslulou firmu Svensk Tenn. Jeho spolupráce s Estrid Eriksson v letech 1934–1966 firmu proslavila nejen ve Švédsku. V roce 1939 získal švédské občanství, roku 1941 odešel do USA, ale po pěti letech se vrátil do Švédska. V roce 1952 se veřejnost mohla seznámit s jeho tvorbou na výstavě ke 20. výročí Svensk Tenn v stockholmském Národním muzeu. Za svoje dílo získal řadu ocenění, například v roce 1960 cenu Vídně za umění, o pět let později mu byla udělena Velká cena Rakouska za architekturu.

Zemřel 8. ledna 1967. Ke 40. výročí jeho úmrtí firma Svensk Tenn uspořádala výstavu především jeho designérských prací, architektonické dílo bylo možné shlédnout na výstavě, kterou pořádal Kulturní dům. Stockholmské Národní muzeum v roce 1968 uspořádalo jeho posmrtnou výstavu. V prodejně Svensk Tenn na Strandvägen se dá o tomto významném tvůrci zakoupit řada publikací.

dr. Arnošta Vieweghová, 19. března 2010

Vstoupí Island do EU již v roce 2012?

„Cením si důvěry, kterou v Island vyjádřila Evropská komise tímto vyváženým, konstruktivním a, zhruba řečeno, velmi pozitivním hodnocením. Potvrzuje, že Island splňuje Kodaňská kritéria a je dobře připravený na rozhovory o vstupu vzhledem k již hluboké integraci s EU,“ prohlásil podle zpravodajského serveru IcelandReview.com ministr zahraničních věcí Islandu Össur Skarphéðinsson 24. února 2010. Stalo se tak poté, co evropský ministr pro rozšíření EU, Čech Štefan Füle, potvrdil v Bruselu, že Komise doporučuje Unii začít jednat s Islandem o vstupu.

Země podala přihlášku o vstup do EU v červenci 2009 poté, co se od podzimu 2008 zmítá v ekonomické krizi. Ta se zde projevila kvůli krachu islandských bank tak silně, že se hovořilo o „státním bankrotu“. Islandané od té doby nevěří vlastní měně, a tak motivací tohoto nacionalistického národa pro usilování o vstup do EU je hlavně přechod na euro. Island je již nyní do evropských struktur značně integrovaný a jeho legislativa do velké míry odpovídá evropským normám. Také je součástí schengenského prostoru a při procesu vyjednávání o vstupu se tak nepředpokládají závažnější problémy. Již nyní je Island někdy nazýván „nečlensky členským“ státem EU. Jeho oficiální členství ale nejprve musí schválit každá země sedmadvacítky, a tak se dalších asi 320 tisíc Evropanů bude ke společenství moci připojit nejdříve v roce 2012.

Island dlouho o vstupu do EU neuvažoval, protože tato pozice pro něj byla mnohem výhodnější z důvodu de facto nikým neomezované rybolovné politiky. Rybolov byl vždy jedním z nejdůležitějších odvětví islandské ekonomiky a dosud není omežován evropskými kvótami. Země si navíc v rámci tzv. tresčích válek (Þorskastríðin) v 50. a 70. letech minulého století především diplomatickou cestou vydobyla oblast o rozloze 200 námořních mil (asi 370 km) kolem svého území, kde má volné pole působnosti. Část tohoto teritoria tedy může za výhodných podmínek pronajímat jiným zemím, například Japonsku. Se vstupem do EU Island tyto výhody ztratí, jelikož území moří je v ní považováno za společné. Někteří ale poukazují na to, že právě tato politika vede k deprivaci moří a dokazují to srovnáváním kvality islandské a evropské rybí populace, což byl dlouhou dobu jeden z mnoha protiargumentů vstupu Islandu do EU.

Ministr zahraničních věcí Islandu, foto z www.mfa.is

Modré logo islandské Strany nezávislosti

Další překážkou dřívějšího připojení k EU byla nepřerušovaná řada volebních vítězství středově pravicové Strany nezávislosti (Sjálfstæðisflokkurinn) ve volbách do islandského parlamentu od doby, kdy Island v roce 1944 získal nezávislost na Dánsku. Tato strana byla vždy proti vstupu do společenství, a to obzvláště do března 2009 pod vedením Geira Haardeho. Loni v dubnu ale poprvé vyhrála parlamentní volby do té doby druhá nejsilnější strana na ostrově – sociálnědemokratická Strana sjednocené levice (Samfylkingin), která tuto myšlenku podporuje.

Červené logo Strany sjednocené levice

V důsledku ekonomické krize opustilo zemi nejvíce občanů od roku 1887, což bylo dva roky po velkém výbuchu sopky a následném hladomoru v důsledku poničeného hospodářství. Jestliže předtím zemi opustila asi pětina tehdejších obyvatel, od počátku finanční krize jich nyní z ostrova odešla podle statistik až desetina.

Další informace o situaci na Islandu v době vrcholící finanční krize v roce 2008 si můžete poslechnout na Internetu v pořadu Hovory o Evropě rádia Český rozhlas 6 z prosince 2008. Na stránkách www.euroskop.cz (Hlavní stránka -> Audio archiv -> Hovory o Evropě) je záznam reprízy z 29. července 2009. Pořad byl i jedním ze zdrojů tohoto článku.

Heda Gablerová na Smíchově

Švandovo divadlo v Praze na Smíchově uvedlo poprvé 27. února 2010 Ibsenovu *Hedu Gablerovou*. Hru, která měla světovou premiéru roku 1891 v Mnichově, režiruje v překladu Františka Fröhliche významný mladý divadelník Daniel Špinar. Proslulý norský dramatik ji napsal v emigraci v roce 1890.

Přestože byly ohlasy na hru zpočátku negativní, Ibsenovi se podařilo (a to nejen *Hedou Gablerovou*) podnítit společenskou debatu, ke které vyzýval Dán Georg Brandes. Pozadím těchto debat bylo hnutí, které je v kontextu severské literatury známé jako „moderní průlom“. Georg Brandes, jedna z hlavních osobností moderního průlomu, poukazoval na dřívější romantizující pohled na člověka. Oficiální morálka do té doby stavěla na manželství jako instituci, která měla zajistit, že sexualita zůstane doma mezi čtyřmi stěnami a bude se pěstovat hlavně za účelem zachování rodu. Měšťanské dcery byly vedeny k tomu, aby vnímaly manželství jako své poslání, kde mateřství, skromnost a trpělivost hrály prim. Georg Brandes vyzýval k tomu, aby literatura tyto aspekty analyzovala a tím podněcovala k debatám, což se zdařilo v takové síle, že o vášních a svobodě jedince diskutoval celý Sever. Na této společenské debatě se podílel i Henrik Ibsen prostřednictvím svých her.

Přestože *Heda Gablerová* patří k neznámějším Ibsenovým hrám, připomeňme si stručně její obsah: Jørgen Tesman a Heda Tesmanová se vrací z dlouhé svatební cesty. Heda se v roli manželky necítí dobře. V domě, který jim zařídila Tesmanova tetička, se nudí. Ve své frustraci zničí rukopis knihy své bývalé lásky Løvborga. Rodinný přítel Brack zjistí, že bývalý milenec Løvborg se zastřelil pistolí, která je její. Když Brack vyhrožuje, že to zveřejní, Heda nevidí jinou možnost, než se také zastřelit.

Heda je sice paní Tesmanovou, ale název hry nese její jméno za svobodna. Heda je pořád spíše dcerou generála Gablera než ženou Jørgena Tesmana. Sám Ibsen v dopise Mortizovi Prozorovi ze 4. prosince 1890 píše: „Použitím tohoto jména jsem chtěl naznačit, že Heda jako osobnost je spíše dcera svého otce než manželka svého muže. Nechtěl jsem se v této hře zabývat žádnými takzvanými problémy. V první řadě jsem chtěl zobrazit lidské bytosti, lidské emoce a lidské osudy na pozadí jistých společenských poměrů a zásad dneška. Až si celou hru přečtete, bude Vám můj záměr jasnější, než kdybych se pouštěl do dalšího vysvětlování.“

Heda je do jisté míry pořád dítě. Proto asi zvolilo Švandovo divadlo na plakát i program místo foto Jany Strykové fotografii děvčete Barunky Schmidtové. Hedu pak v černých vyzývavých šatech hraje charismatická Jana Stryková. Bývalého milence Løvborga, se kterým se ale Heda nerozhodne žít, hraje zteplý skandinávsky vyhlížející Martin Pechlát. Roli nezábavného manžela, průměrného vědeckého pracovníka Jørgena Tesmana, hraje David Punčochář.

Heda Gablerová měla českou premiéru v roce 1906 právě ve Švandově divadle. Režisérem byl Vilém Táborský, titulní roli si zahrála Marie Táborská. V roce 1911 uvedlo hru Národní divadlo v režii Jaroslava Kvapila s Leopoldou Dostálovou v titulní roli. *Heda Gablerová* patří dnes mezi nejuznávanější Ibsenovy hry.

Ve Švandově divadle na Smíchově můžete tuto zajímavou inscenaci zhlédnout ve dnech 17. a 22. dubna a 3. a 10. května 2010 od 19 hodin a pro členy Severské společnosti je dohodnuta sleva ve výši 40 %. Vstupenky je možno objednat pouze e-mailem na adrese semenukova@svandovodivadlo.cz Je nutno uvést, že jste členem Severské společnosti, a při převzetí vstupenek předložit členský průkaz.

Ivona Černohausová, vedoucí Dánské sekce, 31. března 2010

Henrik Ibsen, ilustrace z Wikimedia Commons

Gustav Mahler a Antonín Dvořák navštěvují Stockholm

Ve stockholmském Konserthuset se sídlem na náměstí Hötorget proběhl ve dnech 10.–21. března Festival Gustava Mahlera k příležitosti 150. výročí jeho narození v Kališti u Jihlavy. Ve Švédsku si ale letos připomínají i dílo Antonína Dvořáka.

Hudební skladatel a vynikající dirigent Gustav Mahler, který se narodil v roce 1860 na česko-moravském pomezí v tehdejší Rakouské císařství v židovské, německy hovořící rodině, je považován spolu se svým učitelem Antonem Brucknerem za největšího rakouského symfonika. Vzhledem k místu narození a inspirací českou lidovou hudbou je však také pokládán za českého hudebního skladatele, protože dětství a studia prožil v Jihlavě a až poté ve dvaceti letech nastoupil dirigentskou dráhu, která ho zavedla do mnoha evropských měst. V letech 1898–1907 byl

Koncertní síň „Konserthuset“. Foto z Wikimedia Commons.

ředitelem Vídeňské opery, poté se stal kapelníkem Metropolitní opery v New Yorku. V roce 1911 se vrátil zpět do Vídně, kde 18. května téhož roku zemřel. Je pochován na hřbitově ve vídeňském Grünzingu. O Mahlerovu světovou proslulost se v 80. letech 20. století svým vlivem zasloužil americký hudebník Leonard Bernstein, rovněž tak čeští dirigenti Rafael Kubelík a Václav Neumann nahrávkami jeho symfonií.

Švédští posluchači měli v průběhu let 1913–1967 možnost vyslechnout všech jeho deset symfonií, šest z nich v podání Královské filharmonie. V březnu roku 1927 Symfonii č. 7 a č. 9 dirigoval Václav Talich, jeden z nejvýznamnějších českých dirigentů 20. století. V programu Královské filharmonie na koncertní sezónu 2009/2010 je Gustavu Mahlerovi věnováno hned několik článků. V jejím podání zazněla v září loňského roku pod taktovkou Sakari Orama Symfonie č. 1, zvaná nejprve Symfonický poem a později Titan. Na březnovém festivalu bylo představeno všech jeho deset symfonií, a to v podání Královské filharmonie, Královské dvorní kapely, Královské opery, Helsinského filharmonického orchestru, dánských a finských Radiosymfonií a Symfonického orchestru z Malmö a Norrköpingu. Dále zazněla i jeho písňová tvorba včetně nejnámějších Písní o mrtvých dětech.

V programové nabídce současné koncertní sezony Královské filharmonie jsou však hojně zastoupena i díla Antonína Dvořáka, například v říjnu zazněl Smyčcový kvartet G-dur, v listopadu Smyčcové trio pro 2 housle a violu a v prosinci pak Klavírní trio E-moll „Dumky“. V lednu si mohli švédští diváci poslechnout i Symfonii č. 9 Z nového světa, na duben je připraven Violoncellový koncert v podání Torleifa Thedéena a 12. května je na programu Karneval op. 92.

dr. Arnošta Vieweghová, 17. února 2009

Švédská stopa na výstavě v Klementinu

Pražská Galerie Klementinum představuje do 30. května výstavu s názvem Záhada kroniky trojanské – počátky českého knihtisku. V trezorové místnosti si ve vitrině může návštěvník přečíst tento popis k exponátu, který ho od českého knihtisku zavede až do Švédska:

„*Dlabačův Nový zákon* pojmenovaný po premonstrátském knihovníkovi Bohumíru Janu Dlabačovi (1758-1820): V původně unikátním exempláři chybí počátek a rovněž závěrečný list, na němž mohlo být inpressum s údaji, kdy a kým byl vytištěn. Dvoulistový fragment jiného exempláře, objevený v 60. letech minulého století, doputoval až do Švédska. Knihař listy využil při výrobě desek knihy z majetku moravského zemského hejtmana Ladislava Velena ze Žerotína, která se na konci třicetileté války dostala do Švédska. Spolu s částí knižní kořisti ji královna Kristýna švédská darovala gymnáziu ve Vesterås.“

dr. Arnošta Vieweghová, 17. března 2010

Beseda s J. E. Catherine von Heidenstam, velvyslankyní Švédska v ČR

Švédská sekce připravila na 2. prosince 2009 besedu s velvyslankyní Švédska v Praze J. E. Catherine von Heidenstam, která hovořila na téma švédských zkušeností s předsednictvím Evropské unie. Její vystoupení a následnou besedu tlumočila Jana Holá. Foto Jiří Bartoň.

Co hýbalo Norskem v roce 2009

V domě Českého svazu VTS proběhla 8. prosince přednáška Yngvara Brenny na téma norských reálií a aktuálního dění v zemi. Foto Jiří Bartoň.

Švédské lidové svátky II. – LUCIAFEST

V neděli 13. prosince 2009 se v Praze konala tradiční oslava svátku Lucie na lodi Czechie. Program zajistili studenti a absolventi VŠE Praha pod vedením dr. Evy Novákové a mladí hudebníci bratři Řehořovští. Akci finančně podpořila firma KOBLIN s.r.o. – Zdeněk Janík. Věcné ceny do tomboly poskytlo Švédské velvyslanectví, Nordic Chamber of Commerce, hotelová společnost Dorit - Don Giovanni Praha a dále nakladatelství Argo, Euromedia Group - Knižní klub, Olympia a Business Media a další, včetně našich členů. Švédská sekce děkuje všem dárcům. Foto Jiří Bartoň.

